

Tadeja ROZMAN*

ODGOVORNO Z JEZIKOM – DRUŽBENA VLOGA JEZIKOVNOLITIČNEGA PORTALA**

Povzetek. Članek predstavi delovanje spletnega portala Jezikovna Slovenija in motivacijo za njegov nastanek. Vsebine portala ocenjuje s stališča oblikovanja in promocije jezikovne politike Republike Slovenije ter obveščenosti strokovne in splošne publike o jezikovni situaciji. Podrobneje predstavi jezikovnopolitično svetovalnico, ki deluje na portalu, in ovrednoti njeno vlogo pri razumevanju jezikovnih pravic in dolžnosti ter prizadevanjih za strpno večjezično družbo.

Ključni pojmi: jezikovna politika, spletni portal, jezikovnopolitična svetovalnica, jezikovne pravice in dolžnosti

Uvod

Sodobna slovenska jezikovna situacija je – kot je po svoje vsaka na svetu – kompleksna. S slovensko samostojno državnostjo leta 1991 in vključitvijo v Evropsko unijo (EU) leta 2004 se je slovenščini sprva utrdil de facto¹ status slovenskega državnega jezika, nato še status enega od uradnih jezikov EU. Vse to je pomenilo uresničitev poldruga stoletja političnih in stvarnih prizadevanj za slovensko javno enojezičnost, njihovo izpolnitev. Kazalo je, da je z osamosvojitvijo Slovenije izginilo glavno dotedanje slovensko jezikovnopolitično gonilo in gibal: kljubovanje pritisku dominantnejših uradnih jezikov v večjezičnih državah, sprva nemščini in nato srbohrvaščini. Le počasi pa se je začelo uveljavljati spoznanje, da samostojna državnost s sabo ne prinaša (le) samodejne uresničitve slovenskih jezikovnih pravic, ampak tudi nove naloge. Ena od teh je demokratična odgovornost do vseh državljanov in državljanek, če že ne celo do vseh prebivalcev in prebivalk v državi – omogočanje javne komunikacije in politične udeležbe ter hkrati zagotavljanje uresničevanja temeljnih pravic do posebne jezikovne in etnične identitete. Druga je priprava vseh govork in govorcev na sodobno globalno večjezičnost, v smislu kvalitetnega in raznovrstnega znanja drugih jezikov,

* Dr. Tadeja Rozman, docentka, Fakulteta za upravo, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.60.2.281

¹ De facto kot jezik, ki predstavlja slovensko državo; besedna zveza državni jezik ne obstaja v nobenem zavezujočem pravnem dokumentu.

ter na strpno, vključujočo in odgovorno jezikovno prakso. Tretja naloga pa je vzpostavitev učinkovite infrastrukture za nadaljnji razvoj slovenščine in slovensko govoreče jezikovne skupnosti v Republiki Sloveniji, v sosednjih državah in po vsem svetu.

V članku uvodoma na kratko predstavimo, kako se je v novi družbeni realnosti oblikovala jezikovna politika Republike Slovenije ter kako se je v okviru zastavljenih ciljev in predvidenih ukrepov za njihovo uresničevanje začela in uresničevala gradnja portala Jezikovna Slovenija. V nadaljevanju nato podrobneje prikažemo vsebino portala in jo ocenimo s stališča tako promocije jezikovne politike kot možnega vpliva na njeno oblikovanje. V ta namen tudi analiziramo jezikovnopolitično svetovalnico, ki je delovala na portalu, ter ovrednotimo njeno vlogo pri ozaveščanju o jezikovnih pravicah in dolžnostih v sodobni slovenski večjezični družbi. Za zaključek na podlagi izkušenj, pridobljenih v projektih gradnje in nadgradnje portala, podamo predlog za učinkovito upravljanje jezikovnopolitičnega portala in financiranje, ki bi omogočalo kontinuirano posodabljanje vsebin in delovanje svetovalnice.

Jezikovnopolitični program

282

Republika Slovenija se je jezikovnopolitičnih nalog lotila postopoma – treba je bilo vzpostaviti dialog stroke z novimi državnimi ustanovami (Stabej, 2006) in hkrati vzpostaviti dialog znotraj slovenistike in drugih jezikoslovnih strok. Zakon o javni rabi slovenščine (ZJRS, Ur. l. RS, št. 86/04 in 8/10)² je imel po eni strani za cilj utrditi status slovenščine v Republiki Sloveniji (in se je torej vsebinsko posvetil predvsem tretji nalogi, navedeni v uvodu, tj. podpori razvoju slovenščine in slovensko govorečih jezikovnih skupnosti), je pa v svojem 28. členu obvezal Državni zbor RS (DZ RS), da sprejme nacionalni program za jezikovno politiko, za izvajanje katerega skrbi Vlada RS, DZ RS pa redno spremlja njegovo uresničevanje. Vsebinske določilnice nacionalnega programa so bile precej nejasno opredeljene v 4. členu ZJRS: »skrb za zagotovitev pravnih podlag njegove rabe (= slovenskega jezika, op. avt.), za stalno znanstvenoraziskovalno spremljanje jezikovnega življenja in za širjenje jezikovne zmožnosti ter skrb za razvoj in kulturo jezika«. ZJRS v 26. členu »za spremljanje izvajanja tega zakona, za oblikovanje jezikovne politike in za zagotavljanje možnosti za njeno izvajanje« kot odgovorno določa »ministrstvo, pristojno za kulturo«, v sodelovanju z drugimi ministri, »ki so pristojna za posamezna področja, kjer so z zakonom določene obveznosti glede rabe slovenščine«. Prvi tovrstni dokument, Resolucijo

---

² Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3924>, 12. 3. 2023.

o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011,³ je pripravila Služba za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo,⁴ DZ RS jo je sprejel 7. maja 2007 (ReNPJP07–11).

Že pri nastajanju, še bolj pa pri uresničevanju nacionalnega jezikovno-političnega programa so se pokazale precejšnje težave. Po eni strani vsebinske, konceptualne vrste: štiri navedene izhodiščne točke iz ZJRS so tako ali drugače povezane s tremi vidiki jezikovnega načrtovanja slovenščine, z načrtovanjem statusa, korpusa in znanja jezika – vsa druga jezikovnopolitična vprašanja pa so bila v prvem programu tem trem vidikom le bolj ali manj mehanično dodana. Ne trdimo sicer, da ti trije vidiki načrtovanja slovenščine niso glavna sestavina slovenskega državnega in nacionalnega jezikovnega načrtovanja, toda jezikovna politika mora povezano vključevati tudi vse druge vidike državne in narodne jezikovne situacije, kot so skrb za ranljive in občutljive skupine s posebnimi potrebami in različnimi oviranostmi, za smiselno in učinkovito omogočanje večjezičnosti in podobno (gl. tudi Stabej, 2019). Služba za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo kot glavni državni jezikovnopolitični organ je v skladu s svojim poimenovanjem seveda pristojna predvsem za slovenščino, a že za to nalogo brez učinkovite koordinacije z drugimi ministrstvi, ki imajo zaradi narave svojih področij zahtevne in obsežne jezikovnonačrtovalne naloge (ministrstvo, pristojno za šolstvo in izobraževanje, ministrstvo za notranje zadeve in druga – v prvih dveh desetletjih samostojne Slovenije so se tega šele postopoma resneje začela zavedati), kadrovska šibka Služba za slovenski jezik ni mogla poskrbeti, kaj šele da bi lahko ustrezno poskrbela za druge relevantne vidike jezikovne politike. Ministrstvo za kulturo je tako leta 2010 naročilo raziskavo o učinkovitosti veljavnega jezikovnopolitičnega programa in o možnostih metodoloških izboljšav pri pripravi novega programa, ki bi moral biti nared ob izteku prvega, torej leta 2012 (Stabej et al., 2010). Program se je začel pripravljati leta 2011, pripravljalna skupina pa je vsebino oblikovala v štirih sklopih: jezikovno izobraževanje, jezikovna opremljenost, formalnopravni vidiki slovenske jezikovne politike in slovenščina kot uradni jezik Evropske unije. Nova resolucija je bila po dinamičnem obdobju dopolnjevanja, preoblikovanja in usklajevanja osnutka v DZ RS sprejeta leta 2014 (ReNPJP14–18) in še isto leto sta bili imenovani dve delovni skupini za pripravo podrobnejšega operativnega načrta za dve jezikovnonačrtovalno ključni dejavnosti, tj. jezikovno izobraževanje in jezikovno opremljenost. Vlada je oba akcijska načrta potrdila novembra 2015; predstava spletnih portalov kot temeljne

³ Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO50>, 12. 3. 2023.

⁴ Služba za slovenski jezik je delovno telo Ministrstva za kulturo RS, zadolženo za vprašanja, povezana z rabo jezika, razvijanje izhodišč in programov za jezikovno politiko in njeno izvajanje v konkretnih okoliščinah. Dostopno prek <https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-kulturo/o-ministrstvu/sektor-za-slovenski-jezik/>, 12. 3. 2023.

infrastrukture jezikovne opremljenosti (od splošnih jezikovnih informacij do omogočanja večjezičnosti, terminološkega upravljanja in drugih vsebin) je skladno z ReNPJP14–18 močno zastopana in predstavljena v akcijskem načrtu za jezikovno opremljenost, kot podpora pri učenju jezikov pa so omenjeni tudi v načrtu za jezikovno izobraževanje (ANJI, 2015; ANJO, 2015).⁵

Oblikovanje jezikovnopolitičnega portala

ReNPJP14–18 je med drugim predvidevala tudi vzpostavitev »prosto dostopnega spletnega portala s čim več dosegljivimi jezikoslovnimi podatki o slovenščini«,⁶ in sicer kot enega izmed ukrepov za zagotavljanje ustrezne jezikovne opremljenosti, tj. opremljenosti »slovenščine in slovenske jezikovne skupnosti z jezikovnimi viri, priročniki, orodji in (svetovalnimi) storitvami«, ki je bila v resoluciji »obravnavana kot eden ključnih dejavnikov, od katerega je odvisno uresničevanje večjega števila ciljev jezikovne politike«. Predvideno je bilo oblikovanje in vzdrževanje portala, ki bo namenjen tako splošnim uporabnikom kot strokovni javnosti in bo predstavljal vstopno točko do različnih obstoječih podatkov o slovenščini, med drugim tudi o večjezičnih in terminoloških virih.⁷ Portal naj bi tako predvsem povečal *dostopnost* različnih baz podatkov in informacij o slovenščini, pa tudi *svetovalnih storitev* na področju slovenskega standardnega jezika. Prek portala naj bi namreč delovalo tudi svetovalno telo,⁸ ki naj bi doseglo »najširši krog laičnih in strokovnih jezikovnih uporabnikov«, njegova naloga pa naj bi bila neformalno utrjevanje védenja o jezikovnem standardu, s čimer bi pripomogli k dvigu jezikovne samozavesti in ugledu slovenščine med njenimi govorci, kar je eden izmed pomembnejših ciljev jezikovne politike (ReNPJP14–18).⁹

ReNPJP14–18 je določala, da mora biti portal vzpostavljen v roku enega

⁵ Dostopno prek <https://jezikovna-politika.si/wp-content/uploads/2021/03/Akcijski-naclrt-za-jezikovno-izobrazevanje-2014-2018.pdf>, <https://jezikovna-politika.si/wp-content/uploads/2021/03/Akcijski-naclrt-za-jezikovno-opremljenost-2014-2018.pdf>, 12. 3. 2023.

⁶ Poglavje 2.2.2 Jezikovni opis, cilj: Temeljni opis sodobne knjižne/standardne slovenščine, specializirani jezikovni opisi, dialektološki, zgodovinsko- in primerjalnojezikoslovni opisi.

⁷ Del portala naj bi bila tudi t. i. večjezični in terminološki portal, katerih vzpostavitev sta predvidevala dva izmed določenih ukrepov za doseganje cilja Vzpostavitev infrastrukture ter izdelava prosto dostopnih večjezičnih in terminoloških virov in orodij za podporo učenju in poučevanju tujih jezikov in terminološkemu delu, poglavje 2.2.4 Terminologija in večjezičnost.

⁸ Ukrep za doseganje cilja Izvajanje dejavnosti, s katerimi bodo govorcem slovenščine in tujim govorcem, ki se želijo naučiti slovenščine, zagotovljeni vsi pogoji, da se seznanijo z jezikovnim standardom in se sporazumevajo v skladu z njim, poglavje 2.2.3 Standardizacija.

⁹ Vpeljava spletnih jezikovnih svetovalnic kot javnega servisa z ustreznimi programskimi usmeritvami je bila sicer določena že v prvi resoluciji kot naloga za doseganje 11. cilja Za višjo sporazumevalno kulturo v družbi (ReNPJP07–11).

leta od sprejema resolucije, in marca 2014 je bil objavljen razpis,¹⁰ preko katerega je Ministrstvo za kulturo v letih 2014–2017 financiralo projekt *Vzpostavitev in vzdrževanje spletnega portala Jezikovna politika Republike Slovenije*, ki ga je izvajala Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani v sodelovanju z Institutom »Jožef Stefan« in Znanstvenoraziskovalnim centrom Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V okviru projekta je tako začel nastajati portal, ki je skladno z razpisnimi pogoji moral pokriti vse resolucijske teme (jezikovno izobraževanje, jezikovna opremljenost, formalno-pravni vidiki slovenske jezikovne politike in slovenščina kot uradni jezik Evropske unije) ter omogočiti enostaven dostop do strokovnega svetovanja pri vseh jezikovnih vprašanjih. Portal je bil za javnost odprt spomladi 2016 na domeni www.jezikovna-politika.si pod imenom *Jezikovna Slovenija*. Snovalci portala smo se besedni zvezi jezikovna politika v naslovu odpovedali zaradi njene abstraktnosti in strokovnosti, izogniti smo se želeli tudi morebitnim negativnim konotacijam besede politika, ki pri širši publikii lahko vzbudi nesprijemanje in nezaupanje. Izbrano ime po drugi strani sicer deluje nekoliko nenavadno (zaradi česar je postalo tudi prepoznavno), a ker povezuje znan in pomensko zelo širok pridevnik ter državno ime, ga lahko razumemo kot 'vse v zvezi z jezikom/jeziki v Sloveniji'. Ideja, da naj portal predstavlja vstopno točko o najrazličnejših podatkih o slovenščini, hkrati daje informacije o jezikovni politiki Republike Slovenije in nagovarja najširšo, torej tako laično kot strokovno javnost, je vplivala na vrsto odločitev o tem, katere podatke vključiti na portal in kako jih prikazati. Da bi portal v skupnosti zares zaživel, namreč ni smel biti preobremenjen s podatki, vsebine so morale biti pregledne, vse informacije po eni strani kar se da razumljive, po drugi pa strokovno preverjene in relevantne tudi za strokovno javnost.¹¹

Ob koncu projekta je bilo tako na portalu do vsebin mogoče dostopati prek glavnih vsebinskih poglavij o jezikovni situaciji, izobraževanju, opremljenosti in slovenščini v EU, ki na vstopnih straneh v poljudno napisanem besedilu na kratko predstavijo področje, ponekod tudi zakonodajo, ki posamezno področje ureja, in jezikovnopolitične cilje, dostop do več in poglobljenih informacij pa omogočajo stranski zavihki oziroma podpoglavja ter povezave do relevantnih spletnih mest, ki so na portalu umeščene v predstavitevno besedilo in t. i. portfeljske elemente na koncu vsake (pod)strani. Portfelji vsebujejo naziv in kratek opis vsebine spletne strani, s katero nas element povezuje, za lažjo navigacijo po vsebinah pa so opremljeni s slikami kategorij, po katerih je možno tudi filtriranje podatkov. Na tak način

¹⁰ Javni ciljni razpis za izbor izvajalcev projektov digitalizacije in informacijske dejavnosti na področju slovenskega jezika, ki jih bo v letih 2014–2017 sofinancirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo.

¹¹ Več o gradnji portala tako z vsebinskega kot oblikovnega vidika gl. Rozman et al. (2020).

lahko uporabniki usmerjeno dostopajo do spletnih strani ustanov, dokumentov, brošur, posnetkov, drugih spletnih portalov, jezikovnih virov ipd., ki so povezani s tematiko, obravnavano na posamezni (pod)strani, ali prek posebnega zavijka Ustanove in dokumenti dostopajo do spletnih strani državnih, evropskih in strokovnih ustanov ter dokumentov (pravnih, političnih, kurikularnih ipd.), povezanih s portalskimi vsebinami. Portal je tako res lahko začel delovati kot vstopna točka do vrste podatkov o slovenščini in slovenski jezikovni situaciji, da pa bi stvarnim, posplošenim vsebinam vdihnili človeški značaj in uzavestili, da se jezikovna politika dotika življenja vseh ljudi, so bile vsebine dopolnjene tudi z videoposnetki predstavnikov nekaterih ključnih ustanov, v katerih so predstavili njihove naloge in pristojnosti na področju jezikovne politike, ter videoposnetki, na katerih posamezniki, ki živijo in delajo v različnih okoljih, spregovorijo o svojih jezikovnih izkušnjah in pogledih na jezikovno stvarnost.

Jezikovnopolitična svetovalnica

Deloma podoben namen kot videoposnetki je imela tudi svetovalnica, čeprav je bila na portalu prvenstveno vzpostavljena, ker naj bi skladno z razpisnimi pogoji omogočila dostop do strokovnega svetovanja o jezikovnih vprašanjih oziroma skladno z resolucijskim ciljem utrjevala jezikovni standard. Svetovalnica, ki je na portalu zaživela in do katere je možno dostopati tudi danes, sicer ni povsem v skladu s temi cilji. Ker je takrat že uspešno delovala Jezikovna svetovalnica¹² Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, partnerja v projektu, je bilo dogovorjeno, da bodo odgovori na vprašanja o standardu objavljeni v Jezikovni svetovalnici, ki je bila na portalu Jezikovna Slovenija predstavljena, vzpostavljena je bila tudi spletna povezava in omogočeno zastavljanje vprašanj, na portalu pa so bili objavljeni le odgovori na jezikovnopolitična vprašanja oziroma odgovori na vprašanja, ki so se neposredno nanašala na portalske vsebine. Vsa vprašanja in odgovori so tako zbrani v posebnem poglavju, posamezna vprašanja¹³ dopolnjujejo tudi vsebine na različnih (pod)straneh, s skoraj vseh delov portala pa lahko uporabniki s klikom na ikono 'Imate vprašanje? Pišite nam!' zastavijo novo vprašanje.

Vzpostavitvi take, t.i. jezikovnopolitične svetovalnice je botrovalo tudi dejstvo, da Služba za slovenski jezik na Ministrstvu za kulturo prejema vrsto vprašanj posameznikov in organizacij, ki so relevantna za snovanje jezikovne politike. Vprašanja po eni strani kažejo, katera jezikovna področja potrebujejo družbeno, politično in strokovno pozornost, po drugi strani

---

¹² Dostopno prek <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/>, 12. 3. 2023.

¹³ Z začetkom odgovora in možnostjo klika na celoten odgovor.

pa opozarjajo na potrebo po konkretnem, jasnem informiranju o jezikovni ureditvi, situaciji, izbirah, pravicah in dolžnostih. Za začetek so bili zato na portalu objavljeni anonimizirani in deloma posplošeni odgovori na vprašanja, ki jih je posredovala Služba za slovenski jezik, kmalu pa so vprašanja začela prihajati neposredno v uredništvo.

Na portalu je trenutno objavljenih 53 odgovorov. Vprašanj je uredništvo sicer prejelo več, a zaradi vsebinskih specifik nekaterih vprašanj (npr. teoretična jezikoslovna vprašanja, pravopisno-slovnična problematika, poimenovalne zadrege, prošnje za posredovanje informacij o možnostih učenja slovenščine kot tujega jezika) ali nezmožnosti anonimizacije vsi odgovori niso objavljeni, nekatera vprašanja pa so ostala neodgovorjena, saj so v uredništvo prispela v času, ko svetovalnica zaradi nefinanciranja ni aktivno delovala.¹⁴ Poleg tega smo na nekatera vsebinsko podobna vprašanja pripravili en sam odgovor za objavo na portalu, nekaj vprašanj pa je pokazalo, da je treba določene vsebine na portalu dopolniti z novimi podatki ali prikazati na razumljivejši način.

Objavljeni odgovori tematsko sodijo v različna poglavja. Najmanj se jih nanaša na slovenščino v Evropski uniji in opremljenost slovenščine, pri čemer je večina vprašanj o jezikovnih virih povezana z besedilnimi korpusi, ki so splošni publikli manj poznan vir. Nekaj odgovorov prinaša podatke o učenju jezikov, in sicer gre za odgovore na splošna vprašanja o programih in gradivih za učenje v slovenskih šolah ter vprašanja o učenju slovenščine kot tujega jezika (o tečajih, načinih, možnostih učenja in številu ljudi, ki se učijo slovenščino kot tuji jezik). Velika večina odgovorov na portalu pa je povezanih z javno rabo ter jezikovnimi pravicami in dolžnostmi, s tem v povezavi tudi z zakonodajo. Gre za odgovore na raznorodna vprašanja, ki se dotikajo na primer tematike javne rabe slovenščine v zamejstvu, opredeljevanja o maternem jeziku pri izpolnjevanju uradnih obrazcev, jezikovno pravilne rabe jezika v medijih in službah, ki skrbijo za slovenščino v javni rabi, največji delež pa je povezan z razlago in pojasnjevanjem zakonodaje. Pogosto se uporabniki svetovalnice na uredništvo obrnejo po nasvet, da ne bi kršili zakonodaje (npr. *Ali lahko dvojezične slovensko-italijanske reklamne plakate, s katerimi oglašujemo prireditve na območju, kjer živi italijanska manjšina, razobesimo tudi v Ljubljani in drugih slovenskih mestih?*), včasih gre za načelna vprašanja, ali je v konkretnih primerih prišlo do kršitev ali ne (*Zaposlen sem v proizvodnji, kjer delo poteka v več izmenah. Nekaj izmenovodij govori izključno bosanščino in izdaja navodila samo v bosanščini. Vsi delavci v izmenah nismo Bosanci, zato me zanima, ali je v podjetju kršen Zakon o javni rabi slovenščine?*), ali celo prošnje za razlago konkretnih zakonskih določil (*Kaj pomeni »obvestilna raven« za rabo slovenščine, ko*

¹⁴ Za več o tem gl. poglavje *Nadgradnja jezikovnopolitičnega portala*.

se organizira mednarodne javne prireditve v npr. angleščini? Izraz je uporabljen v 25. členu Zakona o javni rabi slovenščine.). Uporabniki poizvedujejo tudi o pravicah v upravnih postopkih (*Ali lahko zaprosim za izdajo uradnih dokumentov v angleškem jeziku in se tako izognem zapletenemu postopku overjanja dokumentov, ki jih potrebujem za študij v tujini?*), v izobraževanju ali pri zaposlovanju (*Katero stopnjo znanja slovenščine mora imeti tujec, da se lahko uradno zaposli v Sloveniji?*). Večinoma gre za dilemo o izbiri jezika – slovenščina ali tuji jezik (pretežno o možnosti uporabe angleščine ali jezikov manjšin in priseljencev v slovenskem prostoru), in sicer v javnih napisih, na prireditvah, pri poimenovanju podjetij ali prireditvev, oglaševanju, na spletnih straneh, v delovnem ali šolskem okolju, npr. *Ali je dopustno spremeniti ime obstoječega podjetja v ime s tujo besedo (npr. Tennis King)?; Ali so spletne strani italijanskih oz. madžarskih manjšinskih društev in organizacij, ki delujejo v Sloveniji, lahko samo v njihovem jeziku?; Zakaj je na nekaterih konferencah, ki jih organizirajo v Sloveniji, lahko uradni jezik angleščina?; Zakaj lahko na javnih prostorih vidimo angleške napise, če je uradni jezik RS slovenščina?; Ali morajo osebe na vidnih položajih, npr. direktorji, obvezno znati slovenski jezik?*

Vprašanja kažejo, da je pravni red v zvezi z jezikovno politiko pravnim nestrokovnjakom težje razumljiv in da samo predstavitev formalnopravnih vidikov slovenske jezikovne politike, torej predstavitev temeljne zakonodaje, nadzornih organov in ustanov, ki skrbijo za oblikovanje in izvajanje jezikovne politike, ni dovolj, da bi se v mnogih različnih okoliščinah posamezniki in organizacije brez pravne pomoči lahko nedvoumno ustrezno odločali, kako oziroma katere jezike smejo uporabljati in kakšne so njihove jezikovne pravice. Pravna ureditev rabe jezikov je namreč dokaj kompleksna, saj jo v slovenski zakonodaji določajo tako ustava kot različni sistemski in področni zakoni. Pravo sočasno omogoča zaščito uradnih jezikov in varstvo pravic posameznikov pri rabi jezika in tako tudi v skladu s politikami Evropske unije postavlja pravne okvire za spoštovanje človekovih pravic. Čeprav zagotavlja visoko zaščito slovenščini kot prevladujočemu jeziku na ozemlju Republike Slovenije, hkrati omogoča nediskriminatorno vključevanje v družbo tudi pripadnikom in pripadnicam drugih jezikovnih skupnosti (Kovač, 2017; 2021). Zmotno je torej prepričanje, da ustavno določilo o slovenščini kot uradnem jeziku v Republiki Sloveniji (11. člen Ustave RS)¹⁵ in besedilo 1. člena ZJRS, ki določa, da govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji poteka v slovenščini, pomenita, da so vsi ostali jeziki v javni rabi prepovedani.

Vprašanj ali celo pritožb, ki izhajajo iz tega prepričanja, je uredništvo prejelo razmeroma veliko. Tak je tudi primer naslednjega pisma: »Slovenščina

¹⁵ Dostopno prek <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>, 12. 3. 2023.

je v javnih ustanovah uradni zakonsko predpisan jezik z izjemo manjšin. Ali so Albanci manjšina? Zakaj v kranjski osnovni šoli uporabljajo albanščino in kdo jih je dolžan prijaviti. Ali morda po uradni dolžnosti?« V izogib spodbujanju konflikta je bilo na portalu vprašanje preoblikovano tako, da vsebinsko ustreza izvornemu, a je ton bolj spravljiv, saj ne trdi, da je albanščina v šoli v nasprotju z zakoni, kar terja uradno prijavo, ampak je sklic na zakonodajo izhodišče za vprašanje, ali gre v tem konkretnem primeru za kršitev, in če da, kako ravnati (*Slovenščina je v javnih ustanovah uradni zakonsko predpisani jezik. Zakaj v kranjski osnovni šoli uporabljajo albanščino in kako se ukrepa, če to ni skladno s predpisi?*). Odgovor¹⁶ pa je v tem – kot tudi v drugih podobnih primerih – zasnovan tako, da najprej z razlago za konkretni primer relevantne zakonodaje pojasni, kakšen status ima albanščina v Republiki Sloveniji, nato razloži, v katerih primerih albanščina ni zakonsko prepovedana, dodatno pa je pojasnjeno, kdaj je celo zaželeno sporazumevanje v neuradnih jezikih (»ni zakonsko prepovedano, da bi šola s svojimi učenci in njihovimi starši komunicirala tudi v npr. albanskem jeziku, sploh če s tem stremi k večjemu razumevanju, posredovanju nujno potrebnih vsebin za tekoče šolsko delo in k na splošno vključujoči skupnosti«); predstavljeni so tudi konkretni primeri, za katere lahko predvidevamo pozitivne učinke ne samo za tujejezične šolarje (se »lažje vključijo v redni izobraževalni proces, hitreje napredujejo oz. imajo tudi sicer boljši učni uspeh«), ampak tudi za pripadnike večinske skupnosti (v času pandemije covid-19 je bilo npr. pomembno, da vsi razumejo ukrepe, »da bi kljub oz. ob odrejenem(u) šolanju le na daljavo otroci in mladostniki ne prihajali v šolo fizično«). Na koncu je skladno z vprašanjem dodan podatek o pristojnem inšpektoratu, na katerega se lahko obrnemo ob sumu kršitve zakonodaje.

Javna objava tako zapisanih odgovorov na vprašanja o konkretnih težavah ali dilemah ima več učinkov: pomembno je stvarno informiranje o tistem, kar je v jezikovni rabi prav in po predpisih, o pristojnostih ustanov ipd., do določene mere tudi o vlogi pravne zaščite jezikov in pravne regulacije družbeno relevantnih jezikovnih področij, prav tako pomembno pa je ozaveščanje o različnih jezikovnih praksah in jezikovnih pravicah vseh posameznikov in skupnosti, tako večinskih kot manjšinskih, ki živijo v slovenskem prostoru, kar vse lahko pripomore k strpnejšemu in učinkovitejšemu sporazumevanju v najrazličnejših okoliščinah. Da je to v sodobni družbi še kako potrebno, priča tudi nedavna izkušnja v Sloveniji živeče italijanske pesnice, ki se je ob hčerkinini težki bolezni zaradi kompleksnosti

¹⁶ Predstavljeni odgovor je pripravila članica uredniškega odbora pravnica dr. Polonca Kovač. Avtorstvo odgovorov na portalu sicer ni vidno, saj je večina odgovorov napisanih v sodelovanju z več avtorji oziroma so pregledani in prirejani tako, da je vsebina čim razumljivejša, slog odgovorov podoben in vsebinski poudarki usklajeni.

situacije na šolo obrnila s pismom v angleškem jeziku¹⁷ in v odgovor prejela dve obvestili – učiteljičino in ravnateljčino –, da je uradni jezik v šoli in državi slovenščina »in da zato vsa komunikacija med šolo in družino lahko poteka samo v tem jeziku« (Tamimi, 2023). Slednje ne drži in v Sloveniji kot demokratični družbi in članici večkulturne Evropske unije, katere glavni jezikovnopolitični cilj je ohranjanje in povečanje jezikovne in kulturne senzibilnosti njenih državljanov, se take stvari ne bi smele dogajati, prizadevanja za nepavšalno razumevanje predpisov o jeziku pa so zatorej še kako pomembna tudi za ustvarjanje solidarne družbe. Izkazalo se je, da jezikovnopolitična svetovalnica, v kateri so odzivi na realne okoliščine zapisani netehnicistično, z upoštevanjem različnih vidikov, brez poenostavljene redukcije kontekstualnih dejavnikov in v duhu strpnega sporazumevanja, ustvarja prostor, kjer sta strpnost in solidarnost možni.¹⁸

Nadgradnja jezikovnopolitičnega portala

Portal je v delu splošne in strokovne javnosti zaživel kot verodostojen in široko poznan vir za pridobivanje informacij o različnih vidikih jezikovne politike in jezikovne situacije v Republiki Sloveniji,¹⁹ v veliki meri tudi zaradi svetovalnice, ki omogoča jezikovnopolitični dialog. Na uredništvo so se namreč obračali, in se kljub trenutni neaktivnosti svetovalnice še vedno obračajo, ne le posamezniki, ampak tudi organizacije, vladne službe, podjetja, novinarji, društva, in sicer tako z vprašanji kot prošnjami za dopolnitev podatkov na portalu ali pomoč pri različnih jezikovnih dilemah, s pozivi po ukrepanju pri sumih na kršitev jezikovne zakonodaje ali vabili za sodelovanje na strokovnih dogodkih. Vse to pripomore k povezovanju različnih deležnikov in ustvarja skupnost, ki zaradi širokega poznavanja področja lahko pomembno vpliva na jezikovno načrtovanje in oblikovanje jezikovne politike. Portal tako ni dosegel le prvotno zastavljenih projektnih ciljev, usklajenih z resolucijo, ampak je (tudi zaradi različnih akcij za diseminacijo projekta) (po)skrbel tudi za promocijo jezikovne politike Republike Slovenije. Kljub temu po zaključku projekta Ministrstvo za kulturo ni poskrbelo za nadaljnje financiranje, ki bi omogočilo delovanje svetovalnice in aktualno dopolnjevanje drugih vsebin na portalu, ob koncu leta 2018 pa

---

¹⁷ »Po hčerkinih nelahki vrnitvi v šolo se mi je zdelo bistveno, da pojasnim zapletenost njenega čustvenega stanja in težave pri iskanju pravega farmakološkega odgovora na glikemična nihanja« (Tamimi, 2023: 11).

¹⁸ Čeprav to ni bil eden izmed ciljev projekta, je bilo na primer v poročilih o izvajanju akcijskih načrtov za jezikovno izobraževanje in za jezikovno opremljenost, sprejetih na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, za leti 2016 in 2017 zaznano, da je portal učinkovit v promociji večjezičnosti in medkulturne komunikacije ter tako pripomore k doseganju cilja večjezične in medkulturne ozaveščenosti (Poročilo NPJP 2016: 16; Poročilo NPJP 2017: 18).

¹⁹ Za več o tem gl. Rozman et al. (2020).

se je še dokončno odreklo upravljanju portala, saj je podpisalo soglasje, da se domena www.jezikovna-politika.si z Ministrstva za javno upravo RS prenese na Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani, upravljanje portala pa prevzame Center za jezikovne vire in tehnologije Univerze v Ljubljani (CJVT). Portal je od leta 2018 do jeseni 2020 miroval, svetovalnica ni delovala, zadnja posodobitev portala pa je nastala v okviru projekta *Nadgradnja spletnega portala Jezikovna Slovenija*, ki je bil izbran na Javnem razpisu za (so)financiranje projektov, namenjenih predstavljanju, uveljavljanju in razvoju slovenskega jezika ter njegovi promociji v letih 2020 in 2021 (JR-promocija SJ-2020–2021).²⁰ Poleg posodobitve obstoječih vsebin ter dopolnitve svetovalnice z novimi in posodobljenimi odgovori je bil na portal dodan zavihek z osmimi avtorskimi esei strokovnjakinj in strokovnjaka, ki se raziskovalno ukvarjajo z različnimi jezikovnimi področji. Ta besedila so za razliko od ostalih vsebin na portalu mnenjska, a čeprav kratka, nekatera tudi napisana v strokovnejšem diskurzu. Tako zasnovano poglavje podobno kot svetovalnica (ob sicer bolj statičnih osnovnih vsebinah) omogoča odzivanje na aktualno jezikovnopolitično dogajanje, prikaz z jezikom povezanih družbenih dilem ter razmisleke o posledicah jezikovnih in jezikovnopolitičnih odločitev.

Po zaključenem projektu nadgradnje se portalske vsebine ne posodablajo več, za tehnično podporo in nemoteno delovanje spletnih strani skrbi CJVT, uredništvo svetovalnice pa le občasno po e-pošti odgovori na kakšno manj kompleksno vprašanje. Aktualna Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 kot enega izmed ukrepov za doseganje cilja Uskladitev dejavnosti jezikovne politike na vseh ravneh²¹ določa trajno sofinanciranje delovanja spletnega portala Jezikovna Slovenija, in sicer z namenom obveščenosti splošne javnosti o slovenski jezikovni situaciji in jezikovni politiki, ki naj jo omogoča spletni portal kot skupna/vstopna točka, za nosilca dejavnosti pa je določeno Ministrstvo za kulturo v sodelovanju z drugimi organi državne uprave (ReNPJP21–25). V času priprave tega članka financiranje sicer ni urejeno, prav tako ne potekajo nobene aktivnosti za vzpostavitev sistema učinkovitega upravljanja portala.

Občasno projektno financiranje je za ustrezno delovanje neustrezno, saj ne omogoča stalnih posodabljanj, prav tako pa vnaprej ni povsem možno predvideti, katere vsebine bodo v projektnejem obdobju bolj oziroma manj potrebne aktualizacije, tako da lahko izbira članov projektne skupine in okviri vnaprej pripravljenega finančnega načrta precej omejujejo učinkovitost dela. Izkušnje iz obeh projektnejih obdobj (oblikovanja in nadgradnje portala) kažejo, da je stalno dejavnost možno načrtovati na več načinov.

²⁰ Obvestilo o objavi v Uradnem listu RS, št. 4/2020.

²¹ Poglavje 2.1. Uvod, splošni cilji in ukrepi.

V najskromnejšem okviru bi bila zanj potrebna ena stalno zaposlena strokovna oseba, ki bi opravljala izvedbeno uredništvo in koordinacijo ter za to imela na razpolago dovolj finančnih sredstev (urejeno npr. kot letno financiranje) za tehnično in vsebinsko delovanje portala. Smiselno je ohraniti tudi širši uredniški odbor, ki bi deloval kot programski svet oziroma svetovalno telo strokovnjakinj in strokovnjakov za različna jezikoslovna področja in pravo, ki bi prihajali z različnih strokovnih ustanov. Ustanove (od javnih pedagoško-raziskovalnih ustanov do različnih društev, združenj in podobnih organizacij) so bile v preteklosti sicer zelo pripravljene deliti strokovne informacije z uredništvom portala, vendar je za tako sodelovanje in mreženje nujno potrebno dejavno koordiniranje. Glede na obravnavane vsebine in vlogo portala bi bilo dobrodošlo, da bi v uredništvu sodelovali tudi predstavniki političnih ustanov, odgovornih za jezikovno politiko, morda pa bi bilo celo smiselno, da bi uredniški odbor mandatno imenovala ministrica oziroma minister za kulturo.

Sklep

Portal Jezikovna Slovenija se je izkazal za dragocenega z več vidikov, tako na primer za obveščanje strokovne javnosti v zvezi z izpolnjevanjem posameznih postavk tekočega jezikovnopolitičnega programa, pa tudi o večjih spremembah usmeritev jezikovne politike, kot jih prinaša vsakokratna nova resolucija o nacionalnem programu jezikovne politike. Po drugi strani portal deluje kot interaktivna platforma za odkrivanje in evidentiranje novih jezikovnopolitičnih potreb, predvsem preko vprašanj in odgovorov v jezikovnopolitični svetovalnici, deloma tudi prek mreženja v širši strokovni skupnosti. Zainteresirano javnost obvešča o slovenski jezikovni situaciji, obravnava vprašanja položaja, rabe in vloge jezika v javnosti in uradnih postopkih, jezika v procesu izobraževanja, opremljenosti govorcev z jezikovnimi priročniki, pripomočki in viri, vprašanja jezikovnih storitev, pravic in dolžnosti, odnosa med različnimi jeziki v družbi in podobno. Ker pri tem obravnava družbeno občutljive teme, je pomembno, da – kljub temu, da je namenjen najširši javnosti – kompleksnosti jezikovne situacije ne poenostavlja in da ustvarja varen prostor za sporazumevanje o jezikovnih zadevah, ki zaznamujejo življenja vseh Slovencev in vseh prebivalcev Slovenije. V prizadevanjih za kulturni dialog in strpno večjezično družbo, v kateri je znanje jezikov, tako maternih kot tujih, vrednota, si je treba prizadevati za stvaren prikaz jezikovne situacije, dobronamerno razlago statusa različnih jezikov v Republiki Sloveniji in pravnih podlag, ki urejajo javno rabo jezikov, ter iskanje mirnih rešitev sporazumevalnih problemov, ki pogosto nastajajo zaradi različnih, kdaj tudi skrajnih pogledov na ustreznost jezikovne ureditve. Uredniška politika portala sledi tem načelom, in da bi vsebine dosegle

čim širši krog bralcev, so informacije podane na kar se da jasen, razumljiv in nedvoumen način. Vsako vprašanje ali pritožbo, sporočilo ali obvestilo, s katerimi se na uredništvo portala Jezikovna Slovenija obračajo njegovi uporabniki, zato obravnava strokovno, *odgovorno* ter pri tem gradi naklonjen in *odgovoren* odnos med različnimi govorcami in govorkami slovenščine ter med vsemi drugimi jezikovnimi skupnostmi, ki živijo v Sloveniji. Družbena vloga portala je tako dovolj pomembna, da kontinuirana skrb za aktualnost vsebin na portalu in delovanje jezikovnopolitične svetovalnice ne bi smela ostati le eden izmed neuresničenih ukrepov jezikovne politike Republike Slovenije – tudi zato, ker je v izobraževalnem sistemu prostora za seznanjanje in oza-veščanje o teh vsebinah še razmeroma malo, za medijski prostor pa so vsebine manj zanimive in marsikdaj celo podvržene populističnemu diskurzu.

LITERATURA

- Kovač, Polonca (2017): Problematika rabe jezika v upravno-sodni praksi: priporočila za jezikovno politiko. *Teorija in praksa* 54 (3/4): 531–551.
- Rozman, Tadeja, Špela Arhar Holdt in Marko Stabej (2020): The Jezikovna Slovenija web portal. V: Vesna Mikolič (ur.): *Language and culture in the intercultural world*, 242–255. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Stabej, Marko (2006): Obris slovenske jezikovne politike. *Slavistična revija* 54 (1): 309–325.
- Stabej, Marko (2019): Kultiviranje slovenske jezikovne politike. V: Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest*. Obdobja 38. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. Dostopno prek <https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/>, 12. 3. 2023.

VIRI

- Akcijski načrt za jezikovno izobraževanje – ANJI (2015). Vlada Republike Slovenije. Dostopno prek <https://jezikovna-politika.si/wp-content/uploads/2021/03/Akcijski-naclrt-za-jezikovno-izobrazevanje-2014-2018.pdf>, 12. 3. 2023.
- Akcijski načrt za jezikovno opremljenost – ANJO (2015). Vlada Republike Slovenije. Dostopno prek <https://jezikovna-politika.si/wp-content/uploads/2021/03/Akcijski-naclrt-za-jezikovno-opremljenost-2014-2018.pdf>, 12. 3. 2023.
- Kovač, Polonca (2021): V preseku jezika in prava. *Jezikovna Slovenija*. Dostopno prek <https://jezikovna-politika.si/jezikovna-misel-v-preseku-jezika-in-prava/>, 12. 3. 2023.
- Poročilo o izvajanju akcijskih načrtov za jezikovno izobraževanje in za jezikovno opremljenost, sprejetih na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018, za leto 2016 (2017). Vlada Republike Slovenije, Medresorska delovna skupina za spremljanje izvajanja jezikovne politike Republike Slovenije. Dostopno prek <https://www.jezikovna-politika.si/wp-content/uploads/2017/08/Porocilo-2016.pdf>, 12. 3. 2023.
- Poročilo o izvajanju akcijskih načrtov za jezikovno izobraževanje in za jezikovno opremljenost, sprejetih na podlagi Resolucije o nacionalnem programu za

- jezikovno politiko 2014–2018, za leto 2017 (2018). Vlada Republike Slovenije, Medresorska delovna skupina za spremljanje izvajanja jezikovne politike Republike Slovenije. Dostopno prek <https://www.jezikovna-politika.si/wp-content/uploads/2019/02/Porocilo-2017.pdf>, 12. 3. 2023.
- Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011 (ReNPJP 07–11, Uradni list RS, št. 43/07). Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO50>, 12. 3. 2023.
- Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (ReNPJP 14–18, Uradni list RS, št. 62/13). Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO91#>, 12. 3. 2023.
- Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP 21–25, Uradni list RS, št. 94/21). Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO123>, 12. 3. 2023.
- Stabej, Marko, Monika Kalin Golob, Nataša Gliha Komac, Mojca Stritar Kučuk in Primož Vitez (2010): Predlog metodologije priprave Nacionalnega programa za jezikovno politiko za obdobje 2012–2016. Ljubljana, Ministrstvo za kulturo. Dostopno prek http://mk.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/slovenski_jezik/Predlog_metodologije__javno_narocilo_224_2010__MoSt.pdf (arhivska spletna stran), 12. 3. 2023.
- Tamimi, Widad (2021): Šola, ta čarobni laboratorij za integracijo. V: Dnevnik, Sobotna priloga, 14. januarja 2021: 10–11.
- Zakon o javni rabi slovenščine (ZJRS, Uradni list RS, št. 86/04 in 8/10). Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3924>, 12. 3. 2023.